

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДВНЗ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МОДЕЛЮВАННЯ
ТА АНАЛІЗУ ПАТОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

МОВНА КОМУНІКАЦІЯ: НАУКА, КУЛЬТУРА, МЕДИЦИНА

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

6–7 червня 2019 року

Тернопіль
ТДМУ
«Укрмедкнига»
2019

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту моделювання та аналізу патологічних процесів (протокол № 9 від 02.05.2019)

Редакційна колегія:

Корда Михайло Михайлович – ректор ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор

Шульгай Аркадій Гаврилович – проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», доктор медичних наук, професор

Кліщ Іван Миколайович – проректор з наукової роботи ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор

Тишковець Марія Павлівна – завідувач кафедри української мови ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», кандидат філологічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри української мови ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» **Стефанишин К. Л.**

Автори несуть відповідальність за наукову вірогідність і коректність уміщених у збірнику матеріалів.

Мовна комунікація: наука, культура, медицина : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6-7 червня 2019 року). – Тернопіль : ТДМУ, 2019. – 120 с.

Матеріали збірника присвячено висвітленню проблем, які обговорювалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мовна комунікація: наука, культура, медицина», а саме: теоретичні основи мовної комунікації, мовна свідомість, мовна особистість, мовна особистість медичного працівника; функціонування мови, нормування мови, культура мови; медична професійна мова, медична комунікація, інтерпрофесійне та інтрапрофесійне спілкування медичних працівників; міжмовні, міжкультурні контакти; література і культура мови; методична наука про формування комунікативної (мовної) компетенції майбутніх медичних працівників; питання змісту україномовної компетенції іноземних студентів; комунікація і розуміння висловлювання; деонтологічні аспекти професійного мовного спілкування; комунікація і текст, мова літературно-поетичного тексту, ідіостилю письменників, медицина і лікарі в художньому тексті. Видання призначене для науковців, аспірантів, викладачів, студентів та всіх, хто цікавиться здобутками у галузі освіти.

Отже, важливість культури мови для майбутніх спеціалістів-медиків у фаховій діяльності безперечно, адже специфіка праці передбачає постійне спілкування лікарів з пацієнтом. Характерною особливістю професійного мовлення медичних працівників є те, що їхній партнер – пацієнт, часто хвора людина або її близькі. Занепокоєння про стан здоров'я, очікування мало приємного повідомлення позначаються на емоційному стані пацієнта, загострюють сприйняття, роблять його дуже вразливим. Загальновідомо, що від якості культури спілкування медичних працівників значною мірою залежить успіх лікування.

Свистун Н. О.

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ВЛАСНІ ОСОБОВІ ІМЕНА: ЛІНГВІСТИЧНА НОРМА

У лексичному складі сучасної української мови вагоме місце займають власні особові імена. Власне ім'я розглядається переважно як мовне явище в аспекті його лінгвістичного та історичного розвитку. Ім'я – це знак, на основі якого індивідуалізується та ідентифікується особа.

Мотиви найменування бувають різні. Найчастіше вони пов'язані з естетичними, релігійними та політичними вподобаннями чи переконаннями середовища, в якому живе найменувач [4, с. 42].

Основні фактори, які сприяють популярності того чи іншого імені:

- 1) милозвучність, краса імені (суб'єктивний фактор);
- 2) релігійний фактор. Дитині обирають ім'я, яке співпадає з іменем святого, в день якого вона народилася на світ (*Андрій, Микола, Михайло; Анна, Марія*).
- 3) «фактор моди», який «підносить» те чи інше ім'я в певний період (*Арсен, Владислав, Денис, Максим; Анастасія, Вікторія, Софія*);
- 4) збереження сімейних традицій – найменування новонародженого на честь батька/матері, дідуся/бабусі (*Василь, Іван, Микола, Михайло, Павло; Оксана, Мар'яна*).

На сьогодні поширилася тенденція до повернення «забутих» імен (*Архип, Богодар, Гордій, Захар, Маркіян, Матвій, Нестор, Онисим, Остап; Богослава, Владислава*), які все більше знаходять своє місце в ужитку, хоч і прагнення до оригінальності назвати дитину на «іноземний лад» зумовило появу в українських сім'ях імен *Даніель, Мартін; Евеліна, Злата, Тереза*.

Характерною особливістю власного особового імені є те, що воно часто змінює свою структуру, тобто виступає у різних варіантах. У сучасних слов'янських мовах існує безліч варіантів імен. При цьому варіант від варіанта відрізняється структурою (фонетичною, морфемною, морфологічною), територією і часом вживання, емоційним забарвленням, сферою функціонування [1, с. 69]. В українській антропонімній традиції ім'я являє собою інваріант (основне ім'я, його офіційна (документальна) форма), яке реалізується в кількох варіантах. Інваріанти – це імена різних людей, варіанти – різновиди імені однієї людини. Основним іменем вважаємо офіційну (документальну) форму, зафіксовану в антропонімічних словниках (*Андрій, Антон, Іван, Максим; Ірина, Ольга, Тетяна*).

Змішування мовних норм спричинює появу неправильних форм розмовно-побутових, скорочених (усічених), зменшувально-пестливих варіантів (*Міша, Мішенька* – замість *Михайлик, Михасик, Михась; Андрюша, Андрюшенька* – замість *Андрійко, Андрійчик; Анічка* – замість *Ганнуся; Света, Светочка* – замість *Світланка* та ін.). Такі варіанти штучно створені (як калька з російської), не відповідають нормам української мови. У той же час українські варіанти імен досить милозвучні, утворюють багато зменшено-пестливих форм (пор. *Володимир* – *Володімирко, Володár, Володáсь, Володáсик, Волóдя, Волóдик, Волóдичок, Волóдечка, Володкó, Вовúня, Вовúся, Вóвчик, Ладíмир, Ладíмирко, Ладíм, Ладíмко, Лáдко*). Допомогти у правильному виборі імен та їх варіантів можуть словники власних імен людей, що вміщують велику кількість особових імен у їх повній унормованій формі, а також скорочені пестливі, розмовні, згрубілі варіанти [2; 3]. Це імена, які вживали або вживають українці протягом століть: канонічні (популярні колись і тепер, а також рідкісні та дуже рідкісні), західноєвропейського, іншого запозичення, слов'янські, нові.

Дуже часто виникають труднощі з правильним використанням кличного відмінка (вокатива), який полягає у звертанні до певної

особи. Так, за нормою, форму із закінченням **-о** мають власні жіночі та чоловічі особові імена на **-а**: *Дарино, Інно, Ірино, Мар'яно, Тетяно; Луко, Миколо, Хомо, Яремо*; форму із закінченням **-е** мають власні чоловічі та жіночі особові імена з твердим кінцевим приголосним основи (зокрема й основи на **-р** твердої та мішаної групи), що виступає перед нульовим закінченням або закінченням **-о**, а також на **-я**, що пом'якшує попередній приголосний: *Антоне, Артеме, Богдане, Володимире, Даниле, Євгене, Іване, Ілле, Максиме, Назаре, Олександрі, Романе, Степане, Ярославі, Любова* (виняток – *Ігорю* (іменник м'якої групи другої відміни)); ім'я *Олег* має дві форми, які функціонують паралельно і обидві є літературними (*Олегу, Олеже*); форму із флексією **-ю** мають чоловічі особові імена на **-ій**: *Андрію, Корнію, Матвію, Сергію*; форму із флексією **-є** – власні жіночі особові імена на **-я**, що виступає після голосного: *Зое, Лідіє, Маріє, Меланіє, Наталіє, Соломіє, Софіє*.

Зменшувально-пестливі варіанти імен мають свої форми кличного відмінка. Так, власні жіночі особові імена на **-я**, що пом'якшує попередній приголосний, потрібно вживати так: *Ганнусю, Катрусю*; флексія **-у** притаманна чоловічим зменшувально-пестливим варіантам імен у кличному відмінку (*Богданчику, Назарчику, Романчику*).

Якщо звертання складається з імені та по батькові, то обидва слова потрібно вживати у кличному відмінку: *Шановний Олександрі Петровичу, Олеже Павловичу; вельмишановна Тетяно Степанівно, Лідіє Олексіївно* і под.

Отже, дотримання мовних норм, намагання правильно вживати імена, їх форми та варіанти допоможе зберегти культуру мови, оскільки грамотність свідчить про рівень і статус людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панцьо С. Є. Антропонімія Лемківщини : монографія. Тернопіль, 1995. 128 с.
2. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник. Київ, 1996. 335 с.
3. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ : Довіра, 2005. 509 с.
4. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена. Ужгород : Видавництво УДУ, 1970. 104 с.

Зміст

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ. МОВНА СВІДОМІСТЬ. МОВНА ОСОБИСТІСТЬ. МОВНА ОСОБИСТІСТЬ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Федчишин Н. О., Єлагіна Н. І., Горпініч Т. І.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ
ЛІКАРІВ..... 3

Чорномидз А. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ СТИЛІВ ПЕДАГОГІЧНОГО
СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 6

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВИ. НОРМУВАННЯ МОВИ. КУЛЬТУРА МОВИ

Бідзіля П. О., Ганошенко Ю. А., Дідик С. С.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В ЗАПОРІЗЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.... 10

Вербовецька О. С.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ВІДОЙКОНІМНИХ НЕОФІЦІЙНИХ
ІМЕНУВАНЬ (НА МАТЕРІАЛІ АНТРОПОНІМІ
ТЕРНОПІЛЬЩИНИ) 12

Мельник Т. П.

УКРАЇНСЬКА МОВА В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ: ДІАХРОНІЧНИЙ
АСПЕКТ..... 14

Семенець В. В.

ЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ-
МЕДИКІВ 16

Свистун Н. О.

ВЛАСНІ ОСОБОВІ ІМЕНА: ЛІНГВІСТИЧНА НОРМА..... 19

МЕДИЧНА ПРОФЕСІЙНА МОВА, МЕДИЧНА КОМУНІКАЦІЯ. ІНТЕРПРОФЕСІЙНЕ ТА ІНТРАПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Гонтарук А. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... 22

Наукове видання
Збірник наукових праць

Відповідальність за фактичні помилки несуть автори.
Усі права застережено.
Посилання при використанні матеріалів збірника обов'язкові

Підписано до друку 23.05.2019. Формат 60x84/16.
Гарнітура Noto Serif. Друк офсетний. Папір офсетний № 1.
Ум. др. арк. 6,98. Обл.-вид. арк. 6,23.
Наклад 60 прим. Зам. № 170.

Видавець і виготівник
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України».
Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 2215 від 16.06.2005 р.